

ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ ÎNTRE DREPT ȘI MANAGEMENTUL PUBLIC: TENSIUNE ȘI DIALOG

Dacian C. DRAGOȘ
Philip M. LANGBROEK
Cristina HARUȚA

Public Administration Between Law and Public Management: Tension and Dialogue

Abstract

Lawyers and public managers have increasingly diverged in both practice and academia. In this article, which updates a study from 2018, we explore the notion that administrative lawyers have concentrated on a judicial perspective and legal accountability for outcomes. In contrast, public managers primarily adopt an instrumental viewpoint focused on organizational processes and measurable results. We argue that the reluctance of both groups to communicate and collaborate is detrimental from a citizen's perspective, as both law and public administration aim to influence human behavior. Promoting citizen participation, ensuring transparency in public decision-making, and adhering to good governance principles could serve as a foundation for future collaboration in academia and public administration. Additionally, we address the recent tensions brought about by crisis management and the rise of the algorithmic state.

Keywords: lawyers, public managers, academia, public administration, good governance.

Dacian C. DRAGOȘ

Profesor univ. dr., Departamentul de Administrație și Management Public, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România
E-mail: dragos@fspac.ro

Philip M. LANGBROEK

Profesor univ. dr., Institute of Constitutional, Administrative Law and Legal Theory, Utrecht University School of Law, Utrecht, Olanda
E-mail: p.m.langbroek@uu.nl

Cristina HARUȚA

Lector univ. dr., Departamentul de Administrație și Management Public, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România
E-mail: cristina.haruta@ubbcluj.ro

*Revista Transilvană
de Științe Administrative*
2(54) / 2024, pp. 91–116

1. Introducere și argument

Într-un studiu anterior, autorii Dragoș și Langbroek (2018) au evidențiat o ruptură accentuată între juriști/ experții în drept (în eng. „lawyers”) și managerii publici/ experții în administrație publică (în eng. „public managers”), ce pornește de la perspectivele diferite ale celor două tabere asupra responsabilității, eficienței și rolului dreptului în administrația publică. Autorii au fost de acord că juriștii și managerii publici s-au înstrăinat, iar punctele lor de vedere asupra funcționării instituțiilor publice variază atât de mult încât acest aspect a ajuns să determine o „separare” în mediul academic și în administrația publică. În studiul menționat, ei au încercat să delimiteze diferențele și apropierea potențiale ale celor două grupuri doctrinare în vederea reducerii acestei diviziuni, prin contrapunerea punctelor de vedere ale juriștilor cu cele ale managerilor publici și prin explicarea diferențelor. Noutatea studiului din 2018 a constat în sublinierea metodelor prin care perspectivele juridice își pot revendica importanța atât în practica administrației publice, cât și ca domeniu academic multidisciplinar.

Prin contribuțiile suplimentare ale Cristinei Haruța, versiunea actualizată a articolului explorează modul în care această relație a evoluat în anii ce au urmat, luând în considerare impactul mai multor factori-cheie. În primul rând, în ultimii șase ani s-a pus un accent tot mai mare pe asigurarea echității și a justiției procedurale în procesele administrative. Acest lucru se reflectă într-un control judiciar sporit al deciziilor administrative, ceea ce duce la o dependență mai mare de expertiza juridică în cadrul managementului public. Creșterea numărului de instanțe și tribunale administrative specializate în probleme de administrație publică a consolidat și mai mult această tendință. Legătura dintre legalitate și discreție joacă un rol important în acest sens, iar evoluțiile recente privind jurisprudența Chevron în SUA indică o luptă pentru putere dintre instanțe și administrația publică. În al doilea rând, reglementările privind protecția datelor (precum GDPR) au determinat schimbări importante pentru managerii publici. Juriștii au un rol crucial în asigurarea conformității, îndrumarea cu privire la practicile de prelucrare a datelor și gestionarea potențialelor riscuri legale legate de încălcarea securității datelor. Acest lucru a consolidat relația de colaborare dintre echipele juridice și cele de management. Tensiunea dintre transparență și protecția datelor este din ce în ce mai importantă, iar ascensiunea statului algoritmic complică și mai mult această relație. În al treilea rând, progresele tehnologice ce facilitează respectarea reglementărilor (în eng. „RegTech”) schimbă modul în care sunt îndeplinite cerințele legale. Acest lucru a creat noi oportunități de colaborare între juriști și managerii publici pentru a valorifica progresele tehnologiei în vederea unei conformări mai eficiente și mai eficace.

Deși diferențele fundamentale de perspectivă dintre juriști și managerii publici persistă, există din ce în ce mai multe indicii ale unei relații de colaborare. Complexitatea crescută a cadrelor legale, accentul pus pe protecția datelor și pe luarea deciziilor pe bază de dovezi/ date (în eng. „evidence-based”), precum și adoptarea de noi tehnici de

management au determinat o cerere crescută de juriști în administrația publică, ceea ce a condus la o colaborare sporită. Cercetările viitoare s-ar putea concentra pe studii de caz specifice, examinând modul în care funcționează echipele interdisciplinare juriști-manageri publici în diverse contexte din sectorul public. În plus, ar fi benefică explorarea eficacității formării profesionale interdisciplinare și a impactului RegTech asupra acestei relații în evoluție.

2. Drept versus administrație publică: perspective diferite

În studiul anterior am arătat că administrația publică ca disciplină își are originile în profesia juridică (Dragoș și Langbroek, 2018), modelată în special de juriști în sec. XIX și XX în Europa continentală, proces la care au contribuit și politologii din Europa, Marea Britanie și SUA. Max Weber, o figură notabilă, este recunoscut atât ca sociolog, cât și ca jurist. În a doua jumătate a sec. al XX-lea a avut loc o trecere de la administrația publică la managementul public, influențată de Herbert Simon, ceea ce a dus la dispute privind relevanța dreptului în practicile administrative versus relevanța administrației publice/ managementului public în practicile administrative (Christensen, Goerdel și Nicholson-Crotty, 2011; Dragoș *et al.*, 2011). Cercetătorii au observat o ruptură între dreptul administrativ și administrația publică, subliniind diferențele în practicile instituțiilor publice și tensiunea dintre responsabilitatea politică și siguranța juridică (Metzger, 2015; Zouridis, 2009).

În Europa continentală, dreptul administrativ s-a axat preponderent pe punctele de vedere judiciare, accentul punându-se mai puțin pe modul în care administrația se adaptează la schimbările societale și gestionează diverse interese. Sistemul juridic a urmărit în primul rând să asigure siguranța juridică și să aplice legile, eficacitatea și eficiența fiind definite diferit decât în contextele de elaborare a politicilor publice (Auby, 2011). Cei din administrația publică se concentrează pe reducerea costurilor și îmbunătățirea performanței, considerând dreptul administrativ o constrângere ce poate întârzia rezolvările pentru problemele societale (Dragoș *et al.*, 2011). Acest lucru a dus la neînțelegeri între juriști și managerii publici în ceea ce privește eficiența și eficacitatea în dreptul administrativ. Juriștii tind să se concentreze pe rezultatele instanțelor și pe responsabilitatea juridică, în timp ce managerii publici se concentrează pe problemele societale și pe responsabilitățile politice. Raționamentul juridic în sectorul public este adesea dominat de perspective judiciare, ce pot trece cu vederea nevoile societale (Kronman, 1995). Lipsa de interacțiune dintre managerii publici și specialiștii în drept, precum și diminuarea rolului juriștilor în administrația publică, este importantă, având în vedere că normele juridice servesc, de asemenea, ca norme comportamentale menite să reglementeze comportamentul uman. Administrația publică pune accentul pe mecanismele de schimbare a comportamentului mai degrabă decât pe cadrele legale, abordând nevoile societății prin diverse inițiative, cum ar fi reglementarea traficului

și poliția comunitară, mediind, în același timp, interesele firmelor, ale cetățenilor și ale ONG-urilor.

2.1. *Tendențe în relația dintre drept și administrația publică*

Juriștii se confruntă cu complexitatea cadrelor legale și cu drepturile și obligațiile companiilor și cetățenilor în relația cu administrația publică (Dragoș *et al.*, 2011). Accentul organelor administrative s-a mutat de pe cadrele legale pe acțiunile eficiente menite să atingă obiectivele politice, ceea ce rezultă într-un conflict între responsabilitatea juridică și cea democratică. Într-un stat de drept, acțiunile administrative implică responsabilități juridice, chiar și în absența erorii administrative, ceea ce complică relațiile societale, deoarece administrația mijlocește interesele diferitelor părți. Autoritățile judiciare continuă să atribuie obligații juridice entităților administrative și persoanelor fizice, însă răspunderea juridică a devenit un concept prea puțin cunoscut în dezvoltarea politicilor și instituțiilor, fiind adesea privită ca o componentă externă de gestionare a riscurilor. Această tendință diferă în Europa, unele țări menținând o guvernare strictă bazată pe norme pentru a proteja societatea civilă, în timp ce altele, în special în Europa de Vest, încearcă să sporească flexibilitatea decizională prin ocolirea procedurilor lungi legate de proiectele de infrastructură, de exemplu. În același timp, organele administrative au tendința să dezvolte o aversiune mai accentuată față de riscuri, managementul public conducând la externalizarea sarcinilor/ funcțiilor publice, ceea ce subminează controlul legal. Dacă un stat externalizează toate funcțiile, acesta riscă să devină ineficient, cu responsabilități conturate neclar în cadrul unor diviziuni complexe ale autorității (Auby, 2011).

2.2. *Critici aduse rupturii dintre dreptul administrativ și managementul public*

Cercetătorii din domeniul administrației publice au criticat întotdeauna ruptura dintre dreptul administrativ și administrația publică. De fapt, ei critică propriul domeniu de studiu pentru că acesta nu ține cont de rolul important pe care dreptul administrativ trebuie să îl aibă în administrația publică. De exemplu, Lynn (2009) a criticat ideea că dreptul este considerat de managerii publici o constrângere pentru discreția administrației publice și nu o resursă, și afirmă că administrația are un „temperament anti-juridic”. Este evident că managerii publici trebuie să fie cei care definesc ce înseamnă statul de drept în practică. Alți cercetători din domeniul administrației publice s-au plâns de faptul că administrația publică se bazează pe principiile de management, în loc să se orienteze (și) după principiile dreptului public (Moe și Gilmour, 1995).

În studiile americane, tensiunea dintre drept și management a fost abordată în cadrul reuniunilor Minnowbrook (O’Leary, Van Slyke și Soonhee, 2010; Christensen, Goedel și Nicholson-Crotty, 2011): un eveniment ce are loc o dată la douăzeci de ani. Conferințele Minnowbrook—Minnowbrook I (1968), II (1988) și III (2008)—au

reunit cei mai importanți cercetători din domeniul administrației publice și al managementului public pentru a reflecta asupra situației din domeniu și a viitorului său și a reprezentat puncte de cotitură în dezvoltarea administrației publice. Minnowbrook I a fost dominat de perspectivele lui Dwight Waldo privind fundamentarea democratică și morală a administrației publice—neîncrederea generală în guvern a condus la o discuție despre restricțiile impuse administrației, văzută ca un actor instituțional ce limitează drepturile individuale și libertățile civile. Controlul judiciar a fost necesar pentru a asigura punerea în aplicare a garanțiilor de protecție oferite cetățenilor în timpul revoluției drepturilor din anii '60 și a controalelor statutare pentru protejarea împotriva abuzurilor de discreție managerială. Minnowbrook II a fost dominată de perspectiva lui Simon Herbert privind raționalizarea comportamentului administrativ (Christensen, Goerdel și Nicholson-Crotty, 2011). Productivitatea și performanța au făcut ca implicarea legislativă și judiciară în administrația publică să fie considerată inefficientă din cauza birocrăției, a interferențelor și a litigiilor rezultate. În cele din urmă, reuniunea Minnowbrook III a avut loc în timpul crizei financiare și a exprimat nemulțumirea față de mecanismele de piață care, în opinia multora, au ajuns să domine administrația publică. Participanții au susținut că valorile democratice precum egalitatea, transparența și reprezentativitatea (specifice dreptului public) trebuie să fie reafirmate în administrația publică și au oferit, de asemenea, câteva idei privind modul în care managerii publici pot lucra mai bine cu dreptul public. E important de menționat că există solicitări ca următoarea conferință Minnowbrook din 2028 să fie globală și nu centrată pe SUA (Bowornwathana, 2010). Între timp, singurele conferințe la care juriștii și experții în științele administrative se pot întâlni în mod regulat sunt conferințele organizate de Asociația Internațională de Științe Administrative (IIAS) (cu conferințele sale regionale, cum ar fi EGPA), NISPAcee (The Network of Institutes and Schools of Public Administration in Central and Eastern Europe) și Rețeaua Școlilor de Politici Publice, Afaceri și Administrație (NASPAA) din SUA. Cu toate acestea, aceste conferințe sunt dominate în mod covârșitor de experții în științele administrative, astfel încât nu există paritate și schimburi reale de opinii cu juriștii.

3. Întrebări cu privire la relația dintre drept și administrația publică

Ne-am întrebat dacă soluția la această capcană ar putea fi depolitizarea dreptului public și de-legalizarea administrației publice? În acest context, asocierea instrumentelor dreptului administrativ cu valorile Noului Management Public (contractualizarea, externalizarea serviciilor către actori privați/ cvasi-publici) (în eng. „quangos”) și introducerea valorilor pieței în relația dintre administrație și cetățeni este un aspect care poate fi dezbătut (Dragoș și Langbroek, 2018).

Având în vedere complexitatea accentuată a societății, întrebarea la care trebuie să se răspundă este dacă acceptarea dreptului ca o constrângere, plasarea juriștilor în planul

secund al administrației publice și punerea administrației publice în centrul atenției ca actor de rezolvare a problemelor și aducerea funcționarilor publici în prim plan contribuie sau nu la îmbunătățirea administrației publice în relația sa cu cetățenii și sectorul privat (Dragoș și Langbroek, 2018). Cum pot fi inițiate un dialog și o cooperare între drept și administrația publică, respectând, în același timp, valorile statului de drept și, de asemenea, fără a ceda prea mult în fața ideii că administrația publică ar trebui să fie eficientă și eficace? Ce roluri ar putea juca managerii publici și experții în drept administrativ sau constituțional pentru a contribui la realizarea unor valori fundamentale precum o administrație publică echitabilă, previzibilă și fiabilă, ce rezolvă probleme și anticipează schimbările din societate? Este important să se ia în considerare rolul pe care statul de drept îl are în administrația publică, în special în lumina complexității sporite a societății.

Evenimentele recente ce au avut un impact asupra relației dintre drept și administrația publică au fost discutate în studiul anterior (Dragoș și Langbroek, 2018). În continuare, în studiul de față, anumite aspecte cu privire la reglementare, guvernanta și controlul judiciar vor fi revizuite și aprofundate.

3.1. Dereglementare, reglementare mai bună, management adaptiv și agil

Volumul de reglementări ridică noi întrebări, deoarece organele legislative tind să acționeze ca „producători în masă” de legi/ reglementări. Așa ar trebui să fie? Modificările succesive contribuie la realizarea obiectivelor de reglementare? Cantitatea enormă de legislație necesită noi abordări ale acesteia? Avem nevoie de un „nou management al legislației”? Pe scurt, pare să existe o luptă între diferite limbaje, percepții și scopuri în administrația publică, cel puțin între raționalitatea politică și cea administrativă. Care ar trebui să fie obiectivul unei administrații publice noi? Ar trebui să căutăm o de-legalizare a administrației publice sau o de-politizare a dreptului administrativ, sau ambele?

Conceptul de dereglementare, ca precondiție pentru succesul managementului public, a ridicat multe întrebări. Cum poate fi dereglementarea un factor esențial pentru managementul public? Elaborarea politicilor publice și punerea în aplicare a acestora în administrația publică sunt inevitabil bazate și concepute pornind de la reglementările legale? Este cadrul juridic sursa reală a poverii administrative? Sau povara administrativă este rezultatul așteptărilor în creștere cu privire la responsabilitate și al evaluărilor și controalelor necesare pentru ca aceasta să funcționeze? (Cvasi)piețele pot fi uneori o soluție, însă crizele financiare arată că acestea nu pot fi soluția potrivită pentru toate problemele. Nu se poate avea încredere în marii actori de pe piață (bănci, industria farmaceutică și industria alimentară) pentru a acționa în interesul general. Cum afectează acest lucru relația dintre dreptul public și dreptul privat? Responsabilitățile administrației în cadrul dreptului civil se produc în realitate, fiind orientate spre rezultatele procesului administrativ și implicând uneori cheltuieli mari pentru compensarea prejudiciilor. Accentuarea răspunderii pentru atingerea rezultatelor poate conduce la

îmbunătățirea administrației publice numai dacă instituțiile publice sunt capabile să își eficientizeze funcționarea, pentru a evita daune viitoare. Nu este deloc evident că instituțiile publice pot face acest lucru, în special atunci când juriștii au fost în mare parte înlăturați din procesele administrative. Prin urmare, nu există niciun indiciu că răspunderea externă orientată spre rezultate în temeiul dreptului civil va îmbunătăți administrația publică. Există, de asemenea, probleme legale tehnice, de exemplu, relația normativă dintre dreptul administrativ și dreptul civil și consecințele asupra controalelor interne în cazul în care sarcinile sunt externalizate către părți private. În plus, este relația dintre conducere și factorii de decizie din administrația publică cu dreptul privat diferită de relația lor cu dreptul administrativ? Sunt cu adevărat utile obiectivele Agendei Uniunii Europene pentru o mai bună legiferare (Comisia Europeană, fără dată)? A birocratiza și mai mult procesele legislative este o abordare corectă? În sfârșit: cum măsurăm progresul? Sunt corecte metodele aplicate? Este evaluarea impactului reglementărilor (în eng. „regulatory impact assessment”) într-adevăr o soluție miraculoasă pentru o legislație mai bună?

Puterea de reglementare a unui stat poate fi explicată cu ajutorul a două modele: reglementarea bazată pe piață (în eng. „market-based regulation”) (Freeman și Kolstad, 2007) și managementul adaptiv (în eng. „adaptive management”) (Gunderson și Holling, 2002). Primul pledează pentru „minimalism”, iar celălalt pentru „experimentalism”. Reglementarea bazată pe piață și managementul adaptiv pornesc de la aceeași premisă, dar se îndreaptă în direcții diferite (Craig și Ruhl, 2014).

Acestea au fost ideile în jurul cărora am discutat diviziunea dintre drept și administrația publică în 2018. S-a schimbat ceva în ultimii ani? Constatarea noastră este că nu foarte multe lucruri s-au schimbat. În literatura de specialitate încă se discută despre guvernanta adaptivă și rolul legii care rezultă din aceasta. Pentru Lobao *et al.* (2018), guvernanta adaptivă derivă din guvernanta de mediu și este o soluție promițătoare la problemele critice ale administrației moderne. Aceștia susțin că rolul legii și al administrației publice în managementul adaptiv este de a facilita guvernanta, nu și de-a o controla. Această abordare conduce la inovare locală și guvernanta privată, permițând instituțiilor publice și actorilor privați să răspundă la complexitatea schimbărilor survenite în cadrul sistemelor socio-ecologice la scară mare, promovând în același timp buna guvernanta.

Practicile experților în administrație publică au evoluat și ele în trei direcții: (a) elaborarea de politici bazate pe dovezi/ date: accentul sporit pus pe luarea deciziilor pe bază de dovezi/ date a creat o nevoie mai mare de profesioniști din domeniul juridic, rolul cărora este să interpreteze și să ofere consultanță cu privire la implicațiile legale ale analizei datelor și ale rezultatelor cercetării în elaborarea politicilor (Rosenbloom, Kravchuk și Clerkin, 2022; Head, 2023); (b) managementul agil și adaptiv: adoptarea abordărilor din managementul agil și adaptiv în organizațiile din sectorul public a necesitat o implicare juridică sporită în evaluarea riscurilor legale asociate cu schimbările și iterațiile rapide ale politicilor publice. Aceste teorii au fost testate în timpul crizei

COVID-19 (Janssen și van der Voort, 2020); (c) un accent sporit pe managementul riscurilor: managerii publici se concentrează din ce în ce mai mult pe identificarea și atenuarea riscurilor legale. Acest lucru a condus la o mai mare încredere în experții în drept pentru a oferi consultanță și îndrumare cu privire la aspecte precum răspunderea, conformitatea și dreptul contractual (Brown și Osborne, 2012; Drennan, McConnell și Stark, 2014).

3.2. Poate fi buna guvernare un principiu general pentru ambele discipline?

Buna guvernare/ guvernare sau buna administrare este unul dintre subiectele preferate în cercetarea modernă privind administrația publică. Revendicat de economiști (Arib, 2004), politologi (pe baza lucrării „Politica” a lui Aristotel și a reformelor introduse de Margaret Thatcher în Marea Britanie în anii '70), precum și specialiști în științe administrative (odată cu dezvoltarea noii doctrine a managementului public), termenul de bună guvernare a fost intens utilizat de organizații internaționale precum Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional pentru evaluarea rezultatelor politicilor lor în anii '80, iar mai apoi de Organizația Națiunilor Unite și Uniunea Europeană începând cu anii '90 (culminând cu Cartea Albă și Carta drepturilor fundamentale în UE). Una dintre definițiile consacrate ale „bunei guvernări” este cea a Băncii Mondiale, în care se face trimitere la statul de drept pentru a garanta securitatea cetățenilor, buna administrare pentru utilizarea echitabilă a banilor publici, responsabilitatea celor ce gestionează treburile publice și transparența (Agere, 2000). Suntem însă de părerea că această definiție nu este foarte complexă și se referă foarte puțin la normele operaționale ale bunei administrări.

Johnson și Minis (1996) afirmă că majoritatea autorilor recunosc următoarele caracteristici/ principii ce stau la baza bunei guvernări:

- Legitimitate: acceptarea de către cetățeni a autorității celor aflați la putere; existența unor reguli și procese aprobate conform procedurilor legale.
- Răspunderea: este legată de legitimitate și presupune faptul că cei care dețin puterea vor fi percepuți ca fiind legitimi, dacă sunt responsabili în fața cetățenilor. Responsabilitatea este asigurată de procesele de alegere a celor ce dețin puterea și de procedurile prin care procesele decizionale și rezultatele pe care le produc sunt supuse controlului și feedback-ului din partea cetățenilor.
- Eficacitatea managementului: este o dimensiune tehnică și se referă la capacitatea administrației publice de a transforma eficient resursele publice în servicii ce corespund priorităților stabilite prin consultare publică. Orientarea spre performanță și transparența procedurilor sunt aspecte esențiale ale unui management public eficient.
- Disponibilitatea informațiilor: fluxul de informații este moneda de schimb a tuturor legăturilor dintre societate și administrație. Aceasta permite cetățenilor să judece eficiența celor aflați la putere și a instituțiilor conduse de aceștia. Capacitatea

cetățenilor de a participa și de a-i trage la răspundere pe cei aflați la putere depinde de disponibilitatea informațiilor cu privire la legi, proceduri și rezultate.

Din punct de vedere istoric, în dreptul public, noțiunea de bună guvernare este legată de evoluția dreptului administrativ din ultimii 150 de ani, perioadă ce coincide cu juridificarea relațiilor dintre administrație și cetățeni. Un concept fundamental al dreptului public este statul de drept – *Rechtsstaat*. Disputa principală apărută în jurul conceptului de stat de drept a fost siguranța juridică, bazată inițial pe ideea iluministă că legile formulate de oameni, la fel ca și legile naturii, ar fi rațional cognoscibile. Aceasta se baza pe echilibrul puterilor legislative, executive și judecătorești, considerat o condiție *sine qua non* pentru siguranța juridică. Luând ca punct de plecare relația dintre cetățean și administrație, în dezvoltarea dreptului administrativ, numeroase principii de bună administrare au fost dezvoltate de instanțe (Kudrycka, 1997; Langbroek, 1998) și de instituțiile de tip *ombudsman* (Langbroek și Rijpkema, 2006), cu scopul de a umple golurile lăsate de legislație. Pe baza acestei experiențe, este posibil să se descrie procesele decizionale în termeni de norme de bună administrare. Aceste principii combină aspectele procedurale și aspectele privind echilibrarea intereselor cu aspectele legate de drepturile omului și cele legate de decizie. Legislația privind procesele administrative se bazează adesea pe punerea în aplicare a acestor norme în jurisprudență. Cu toate acestea, esența constă în faptul că, în timp ce încearcă să satisfacă interese diferite, adesea contradictorii, administrația publică trebuie totodată să respecte aceste norme administrative atât în ceea ce privește conținutul lor, cât și în interacțiunile cu cetățenii pe care îi deservește.

În contextul bunei guvernări, una dintre principalele preocupări din ultimii 15 ani ale managerilor publici și ale politicienilor a fost să accelereze procedurile administrative, protejând în același timp drepturile și interesele părților. Pe de o parte, procedurile judiciare împotriva instituțiilor de stat durează prea mult, întârziind rezultatele deciziilor luate în administrația publică, iar, pe de altă parte, accelerarea procedurilor poate să fie în detrimentul bunei administrări și a drepturilor omului. Legea privind criza și redresarea economică din Olanda (Crisis and Recovery Act) (Verschuuren, 2010), legea federală privind controlul emisiilor din Germania (Federal Emission Control Act) și legea privind planificarea din Regatul Unit (Planning Act) sunt exemple ce ilustrează că imperativul accelerării procedurilor administrative uneori are întâietate în fața protecției drepturilor și intereselor cetățenilor. Astfel de inițiative legislative au fost criticate în literatura de specialitate, deoarece restrâng drepturile procedurale ale cetățenilor de dragul eficienței și al celerității (Verschuuren, 2010).

Iar, la cele de mai sus, noi adăugăm: ele mută balanța de la cetățeni și instanțe la sfera politică și a administrației. Politicienii și managerii publici au devenit orientați către rezultate, adaptările proceselor fiind doar un mijloc de a obține acele rezultate. Acest lucru contrastează cu normele de bună guvernare ce conțin, pe lângă normele privind rezultatele (eficacitate și eficiență), și alte norme privind relațiile dintre instituțiile administrației publice și cetățeni sau firme. Buna administrare nu se referă doar la

rezultate, ci mai ales la aceste interacțiuni. Din perspectiva cetățenilor și a legitimității deciziilor administrative, acestea sunt cel puțin la fel de importante ca normele privind rezultatele. De ceva vreme, mesajul transmis de experții în drept este acela că „corectitudinea” procedurilor este fundamentală pentru credibilitatea și acceptarea rezultatului. Această idee a fost testată empiric de multe ori de autorii Tom Tyler și Alan Lind (Lind și Tyler, 1988; Tyler, 1990). Conform cercetărilor efectuate de autorii menționați, participarea cetățenilor la procedurile judiciare și faptul că sunt tratați cu respect sunt elementele esențiale pentru legitimitatea deciziilor și a instituțiilor responsabile atât de procedură, cât și de conținutul acestor decizii.

Cu toate acestea, contextul s-a schimbat brusc odată cu pandemia și începerea războiului din Ucraina. Literatura de dată recentă cu privire la gestionarea crizelor a dictat principalele teme de cercetare, implicând atât perspectiva managementului public, cât și cea a dreptului. Principalele subiecte identificate sunt „competențele de urgență și statul de drept”, „cadrele juridice internaționale pentru urgențele sanitare” și „gestionarea și pregătirea pentru dezastre”. Aceste teme evidențiază echilibrul dintre autoritatea guvernelor în timpul crizelor și protecția drepturilor individuale, obligațiile statelor, prevăzute în dreptul internațional, de a gestiona urgențele sanitare și importanța sistemelor eficiente de gestionare a dezastrelor.

În doctrină s-au prezentat dovezi că atribuțiile exercitate în situații de urgență pot conduce la exercitarea arbitrară a puterii publice, necesitând aderarea la principiile legalității, raționalității și proporționalității pentru a proteja drepturile omului în timpul crizelor (Kapucu și Van Wart, 2006). În acest context, sistemul judiciar contribuie semnificativ la menținerea statului de drept, în special în contextul litigiilor împotriva actelor/ procedurilor de instituire a stărilor de urgență adoptate în timpul pandemiei COVID-19 (Kapucu și Van Wart, 2006). Practicile regretabile acumulate în timpul pandemiei au continuat și după aceea, uneori cu nonșalanță—de exemplu, în Columbia, președintele optează adesea pentru competențe de urgență în domeniul sănătății pentru a limita drepturile cetățenilor, în loc să invoce legea marțială ce prevede controale mai stricte (Gómez-Gómez și Mendieta, 2024). În plus, în cazul sistemului de gestionare a dezastrelor din China, contextul politic influențează modul în care este organizată și executată asistența în caz de dezastre, reflectând importanța statului de drept în gestionarea situațiilor de urgență (Tao și Chen, 2018) și având un potențial efect de propagare în întreaga lume.

De asemenea, crizele ce au afectat lumea și Europa în ultimii ani pun problema capacității ordinii juridice internaționale de a face față unor astfel de situații. Dreptul internațional prevede că statele trebuie să prevină consecințele epidemiilor/ pandemiilor și să răspundă în mod eficient la urgențele sanitare prin îndeplinirea obligațiilor de diligență (în eng. „due diligence obligations”) (Crow *et al.*, 2018). Principalele instrumente juridice internaționale relevante pentru urgențele sanitare includ Regulamentul sanitar internațional (International Health Regulation) și legislația internațională privind drepturile omului. Scopul acestor instrumente este să ghideze acțiunile statelor

în timpul pandemiilor. Lecțiile învățate în timpul pandemiei COVID-19 subliniază necesitatea unor acțiuni hotărâtoare pentru a preveni viitoarele crize de sănătate publică. În acest context, sistemele eficiente de gestionare a dezastrelor sunt esențiale pentru minimizarea pierderilor de vieți omenești și asigurarea unor intervenții adecvate în timpul situațiilor de urgență (Dube, 2023; Brown, Hyer și Polivka-West, 2007).

Pe scurt, în literatura de specialitate se subliniază preeminența opiniilor cu privire la importanța echilibrului dintre putere și statul de drept în situații de urgență, precum și obligațiile statelor, trasate în dreptul internațional, de a gestiona urgențele sanitare și necesitatea unor sisteme solide de gestionare a dezastrelor.

3.3. Cum putem aduce dreptul mai aproape de administrația publică?

Mai specific: principiul transparenței

Acceptat atât de administrația publică, cât și de lege, principiul transparenței este un alt aspect cheie al bunei guvernante. Acum 30 de ani, Richard Stewart, un reprezentant al „mișcării critice de studii juridice” din SUA, a pledat pentru o „reorganizare” cuprinzătoare a dreptului administrativ (Stewart, 1975). Dreptul administrativ se axa prea mult pe drepturile și interesele individuale, devenind instrumentul marilor firme/ companii; în acest context, idealul democrației reprezentative fusese umbrit. Provocarea pentru dreptul administrativ a fost asumarea de noi funcții, precum și a unei deschideri mai mari față de nevoile claselor subreprezentate din societate, cărora le era dificil să aibă acces la puterea politică. Acordarea de drepturi mai largi de participare și accesul la informații au reprezentat doi pași importanți în această direcție, alături de permiterea accesului la justiție grupurilor ce reprezintă interese generale, precum protecția mediului. Deși mișcarea de reformare nu a avut un succes deplin la acea vreme, în prezent, cel puțin la nivel internațional și european, există indicii ale unui „drept administrativ participativ” (Harlow, 2005).

Transparența ce reglementează relațiile dintre administrație și cetățeni este o condiție necesară pentru implicarea semnificativă a cetățenilor în procesele decizionale. În acest sens, în relațiile cu cetățenii, transparența este esențială pentru o guvernare echitabilă. Legea prioritizează responsabilitatea, care nu poate exista fără transparență. Administrația publică respectă principiul transparenței pentru a legitima deciziile pe care le ia și pentru a facilita comunicarea cu cetățenii. Se consideră că transparența favorizează o guvernare eficientă și îmbunătățește calitatea administrației publice. Executarea atribuțiilor de către instituțiile publice necesită un schimb continuu de informații între managerii publici și cei administrați (Fluckiger, 2002). În plus față de cele două aspecte-cheie ale transparenței—luarea deciziilor și accesul la documente—există și alte dimensiuni ale acestui principiu ce merită explorate din punctul de vedere al dreptului public: claritatea procedurilor, redactarea propunerilor legislative, publicarea/ aducerea la cunoștință a reglementărilor și obligația de a oferi justificări (Prechal și De Leeuw, 2007).

Una dintre temele centrale din literatura de specialitate este eficacitatea și punerea în aplicare a legilor privind accesul la informații publice (în eng. „freedom of information”, FOI)—cu alte cuvinte, „legea în acțiune” (în eng. „law in action”). Autori precum Dragoș, Kovac și Marseille (2019) au combinat dreptul și cercetarea empirică menită să examineze cadrul juridic general, jurisprudența, precum și dovezile empirice ale aplicării principalelor elemente ale legilor privind accesul la informații de interes public analizând 13 exemple din Europa continentală, din sistemul juridic al UE.

De asemenea, Worthy (2021), discută contextul mai larg al accesului la informații publice în Europa, subliniind provocările și conflictele ce apar în rezultatul punerii în aplicare a legilor în diferite state. În contextul Uniunii Europene, Rajić și Reljanović (2023) oferă o analiză a prevederilor legale europene ce reglementează libertatea mass-mediei și accesul la informații. Aceștia explorează directivele UE și transpunerea lor în legislațiile naționale, ilustrând modul în care aceste cadre modelează accesul la informații publice în Europa. Concluziile lor subliniază importanța alinierii practicilor naționale la standardele europene pentru a spori eficacitatea legilor privind accesul la informații publice.

Relația dintre accesul la informații și dreptul la viață privată, în special în contextul Regulamentului general al UE privind protecția datelor (în eng. „GDPR”), a atras, de asemenea, atenția cercetătorilor. Reventlow (2020) susține că, deși statele UE au făcut progrese în domeniul protecției datelor, echilibrarea acestor obligații cu libertatea de exprimare rămâne o provocare. Această dispută este critică, deoarece ridică întrebări cu privire la modul în care dreptul de acces la informații publice poate coexista cu protecția vieții private fără a compromite libertatea presei și accesul la informații.

În Statele Unite, provocările legate de dreptul la informare sunt la fel de pronunțate. Baron, Sayed și Oard (2022) examinează Legea privind libertatea de informare (Freedom of Information Act) și evidențiază ineficiența procesului de examinare a documentelor guvernamentale, fapt ce conduce adesea la un volum mare al cererilor părților interesate și la întârzieri în accesul public la informații. Cercetarea lor propune folosirea soluțiilor tehnologice oferite de *machine learning* pentru a îmbunătăți procesele de analiză a cererilor de acces la informații publice, sugerând că progresele tehnologice ar putea spori transparența și eficiența în transmiterea informațiilor publice.

În plus, implicațiile accesului la informație pentru libertatea presei sunt explorate în contextul pandemiei COVID-19. Marszałek-Kawa și Mul (2023) discută modul în care restricțiile în materie de drepturi civile în timpul pandemiei au afectat accesul public la informații, subliniind necesitatea unor cadre legislative temeinice pentru a asigura responsabilitatea în timpul crizelor. Acest lucru evidențiază rolul esențial al dreptului de acces la informații publice în protejarea principiilor democratice, chiar și în situații de criză.

Analiza comparativă a legilor de acces la informații publice din Europa și SUA relevă atât provocări comune, cât și abordări distincte, toate acestea gravitând în jurul argumentului „legea în acțiune”. Tourkochoriti (2021) compară echilibrul dintre

libertatea de exprimare și dreptul la viață privată în Europa și în SUA, ilustrând modul în care diferențele culturale și cele legale modelează interpretarea și aplicarea legilor privind dreptul la informare. Această perspectivă comparativă este esențială pentru înțelegerea implicațiilor mai largi ale accesului la informații publice în diferite contexte de guvernare.

Pe scurt, literatura de specialitate privind accesul la informații publice subliniază importanța punerii efective în aplicare a legilor, interacțiunea dintre libertatea de informare și dreptul la viață privată, precum și provocările permanente date de aplicarea nemijlocită a legii în practică.

3.4. Controlul judiciar versus soluționarea alternativă a litigiilor

Dragoș și Langbroek (2018) au argumentat în studiul anterior că modul de soluționare a conflictelor dintre cetățeni și administrația publică este văzut diferit de lege și de managementul public. Abordarea convențională a dreptului administrativ este de a atribui instanțelor administrative autoritatea oficială de a determina dacă o putere administrativă a fost exercitată respectând prevederile legale. Instanțele administrative îndeplinesc în principal o funcție de control juridic, mai degrabă decât de soluționare a conflictelor. Organizațiile mari dispun de obicei de mijloacele financiare necesare pentru a angaja avocați familiarizați cu problemele juridice complexe, în timp ce cetățenii obișnuiți nu dispun de resursele necesare pentru a apela la servicii juridice. În consecință, soluționarea litigiilor administrative poate fi o povară costisitoare pentru cetățeni și companii mici, contribuind la subminarea încrederii în administrația publică atât a primilor, cât și a ultimilor. Instanțele administrative, datorită constrângerilor lor înrădăcinate în separarea puterilor, facilitează în primul rând exercitarea autorității, mai degrabă decât soluționarea conflictelor. În ultimii ani, metode informale de soluționare a conflictelor (precum mediere, ombudsman, arbitraj și conciliere) au fost preluate în dreptul public (Verburg și Schueler, 2014).

În mod convențional, dreptul administrativ acordă prioritate delegărilor ierarhice, birocratice și cazurilor specifice de reglementare (Simon, 2015). Un așa-numit progres în relația dintre drept și administrația publică este apariția abordărilor de jos în sus ce fac concurență modelelor convenționale de sus în jos (Caranta și Gerbrandy, 2011). Mediarea s-a extins din ce în ce mai mult de la dreptul privat la dreptul public, cuprinzând atât procesele administrative, cât și cauzele în instanțele administrative. În ultimii 25 de ani, medierea a devenit mai importantă în soluționarea litigiilor dintre cetățeni și administrație, oferind o alternativă mai flexibilă, mai rapidă, mai rentabilă și, din punct de vedere emoțional, mai puțin solicitantă la procedurile judiciare complexe și formale. Entuziasmul pentru promovarea medierii în dreptul administrativ este dat de principiile de management: eficiența și eficacitatea proceselor administrative standard și reducerea numărului de cazuri judiciare. Mediarea are, de asemenea, un rol important în procedurile administrative de recurs, deoarece aplicarea sa poate spori acceptarea

rezultatelor și poate favoriza îmbunătățirea relațiilor și a încrederii între administrația publică și cetățeni. În ultimii ani, statele europene au adoptat o politică menită să crească gradul de conștientizare a funcționarilor publici, avocaților și judecătorilor cu privire la impactul benefic al medierii și la aplicarea tehnicilor de mediere, inclusiv comunicarea eficientă și abilitățile de soluționare a conflictelor, în cadrul procedurilor administrative. Parlamentele naționale au adoptat legi referitoare la mediere, unele politici abordând în mod specific medierea în procesele administrative (De Graaf, Marseille și Tolsma, 2014). Acest lucru este în concordanță cu rezultatele cercetării autorilor Tyler și Lind (1988) privind opiniile participanților în cadrul procedurilor judiciare și acceptarea de către aceștia a hotărârilor pronunțate.

O altă instituție ce contestă separarea clasică a puterilor și legitimitatea soluționării litigiilor prin intermediul instanțelor este instituția Ombudsmanului. Recunoașterea caracterului problematic al relațiilor dintre administrație și cetățeni este ideea fundamentală a instituțiilor Ombudsmanului. În diverse contexte, această instituție a exercitat funcții diferite. Instituțiile Ombudsmanului îndeplinesc un rol complementar mecanismelor de protecție juridică a cetățenilor împotriva administrației și, prin urmare, susțin statul de drept. Raportându-ne la Noul Management Public, instituțiile ombudsmanului au plasat cetățenii într-o poziție nouă în contextul democrației reprezentative, deoarece acționează ca reprezentanți ai cetățenilor în calitatea lor de subiecți și beneficiari ai serviciilor publice. Rolul Ombudsmanului este esențial în relația administrație-cetățeni. În ceea ce privește noțiunea de bună guvernare, studiile de specialitate ce analizează relația dintre instanțe și instituțiile Ombudsmanului se raportează la cei doi actori instituționali ca fiind două entități ce interacționează la modul cel mai direct cu noțiunea de bună guvernare (Remac, 2014; Dragoș, Neamțu și Hamlin, 2012). În acest sens, relația interinstituțională dintre instanțe și Ombudsman este esențială pentru o dezvoltare coerentă a noțiunii de bună guvernare.

3.5. *Legalitate versus oportunitate?*

În prezent, activitatea administrației publice s-a extins în mod spectaculos, ceea ce a avut drept consecință creșterea volumului legislației adoptate. Prima soluție la această problemă a fost recurgerea la legislația executivă (de exemplu, ordonanțele sau hotărârile guvernamentale), prin care guvernele legiferau și completau legislația elaborată de parlamente. Cu toate acestea, și legislația statutară s-a extins și a devenit mai complexă, fapt determinat de dorința de a marca politica cu „sigiliul” legitimității democratice (Harlow, 2005). Procesul de juridificare a inclus puterea discreționară (oportunitatea) în sensul alegerilor nelimitate sau puterea de a „transpune normele în acțiune” ca un concept central al dreptului administrativ. Pe de o parte, managerii publici au susținut de la bun început că oportunitatea este o componentă esențială a bunei guvernări. Pe de altă parte, oportunitatea a fost criticată pentru că permite factorilor de decizie să acționeze necorespunzător și abuziv, în special în sistemele judiciare cu un stat de drept

slab. Cu privire la acest aspect, Goodin a emis avertizarea că factorii de decizie ar risca să înlocuiască standardele legale cu propriile lor standarde, deschizând astfel calea „influențelor corupătoare” ale puterii (1986).

Din perspectiva dreptului public, puterea discreționară sau oportunitatea este un concept rezidual, adică „ceea ce este lăsat în afara controlului judiciar” (Caranta, 2008). Sistemele judiciare se întrec în a avea abordări diferite cu privire la competențele instanțelor de a controla oportunitatea, operând în baza a două principii: statul de drept și separarea puterilor. Oportunitatea este unul dintre conceptele care separă și, în același timp, apropie managerii publici și juriștii. Este posibil și de dorit să se dezvolte practici de administrație publică bazate pe principiile bunei administrări sau administrația publică ar trebui să se bazeze în întregime pe norme juridice? O astfel de flexibilitate ar pune în pericol drepturile? Nu există răspunsuri simple la aceste întrebări. Din perspectiva juriștilor, riscurile pentru statul de drept sunt evidente și au prioritate față de alte considerente. Cu toate acestea, ceea ce se observă este că instanțele se feresc să controleze puterea discreționară a instituțiilor publice. Principalele procese interne ale instituțiilor—planificarea, evaluarea, mecanismele de supraveghere și metodele manageriale, bugetarea, practicile privind personalul, dependența de contractori privați și altele—sunt lăsate la latitudinea administrației publice (Metzger, 2015). Conținutul proceselor elaborate de instituțiile publice nu intră în sfera de aplicare a dreptului administrativ, cu excepția cazului în care este vorba despre caracterul executoriu al acestora (Magill, 2009). Aceste evoluții își pun amprenta asupra statului de drept, responsabilității și protecției juridice. Concluzia? Domeniul de aplicare al dreptului administrativ este din ce în ce mai restrâns.

În plus, au fost analizate provocările date de reformele neoliberale și impactul acestora asupra legitimității democratice în administrația publică. Sørensen și Olsson (2020) susțin că ascensiunea neoliberalismului a dus la apariția „managementului din umbră”, în care deciziile manageriale care intră în conflict cu standardele legale sunt ascunse de controlul public. Acest fenomen suscită îngrijorări cu privire la erodarea valorilor democratice și a statului de drept în cadrul administrației publice. Concluziile lor sugerează că tensiunea dintre cadrele legale și practicile manageriale poate duce la o diminuare a încrederii publice, subliniind nevoia de transparență și responsabilitate în administrație. În mod similar, Carelli (2024) subliniază importanța dreptului administrativ în definirea autonomiei birocratice, ilustrând modul în care principiile legale ghidează comportamentul managerilor publici și modelează contextul de guvernantă.

Mai mult, recent, relația dintre legalitate și discreție a fost revizuită brusc în dreptul administrativ american. Jurisprudența Chevron, stabilită de Curtea Supremă a SUA în cauza *Chevron U.S.A., Inc. v. Natural Resources Defense Council, Inc.* (1984), care impune „deferență” instanțelor față de interpretarea (legilor) ambigue de către administrație, a fost o piatră de temelie a dreptului administrativ, orientând modul în care instanțele examinează interpretarea legilor de către administrație. Începând

cu 2018, a existat o evoluție notabilă în discuțiile privind jurisprudența Chevron, în special în ceea ce privește aplicarea, provocările și potențialele reforme ale acesteia. Evoluțiile recente, în special cele din 2024, au stârnit din nou interes și dezbateri cu privire la viitorul și implicațiile sale. Un subiect interesant este dinamica politică ce influențează aplicarea jurisprudenței Chevron. Barnett, Boyd și Walker (2018) analizează modul în care dogma judiciară afectează selectarea respectării judiciare a jurisprudenței Chevron în cazurile ce implică interpretarea administrației. Constatările lor indică faptul că este mai puțin probabil ca completurile judiciare conservatoare să aplice deferența Chevron interpretărilor liberale ale instituțiilor publice, ceea ce sugerează că viziunile politice pot juca un rol esențial în luarea deciziilor judiciare. Această observație se aliniază cu discursul mai larg privind politizarea controlului judiciar, ridicând semne de întrebare cu privire la stabilitatea și predictibilitatea doctrinei Chevron ca standard juridic.

Pe lângă influențele politice, au fost examinate implicațiile Chevron asupra elaborării politicilor publice. Wiseman și Wright (2020) analizează modul în care jurisprudența Chevron interferează cu jurisprudența State Farm, ce le impune instituțiilor să ofere explicații motivate pentru acțiunile lor. Ei susțin că interacțiunea dintre aceste doctrine are un impact semnificativ asupra procesului decizional birocratic și a cadrului general de reglementare. Analiza lor sugerează că s-ar putea să fie nevoie de o reviziune a jurisprudenței Chevron pentru a asigura că aceasta promovează în mod eficient responsabilitatea și acțiunile motivate ale administrației.

Shane și Walker (2018) oferă o analiză retrospectivă și prospectivă a jurisprudenței Chevron, subliniind influența acesteia asupra dreptului administrativ și a practicilor de reglementare. El susține că, deși jurisprudența Chevron a facilitat elaborarea de norme de către administrație prin asigurarea unui anumit grad de deferență, viitorul său rămâne incert pe fondul solicitărilor de reformă. Shane și Walker subliniază necesitatea unei înțelegeri nuanțate a rolului Chevron în contextul mai larg al federalismului și al puterii de reglementare a statului, sugerând că orice modificare a jurisprudenței ar trebui să ia în considerare și implicațiile acesteia pentru dreptul administrativ.

Dezbaterea din jurul doctrinei Chevron devine și mai complicată din cauza discuțiilor privind relevanța acesteia în guvernarea din timpurile noastre. Yerramsetti (2019) explorează implicațiile tehnocrației și ale politicii de reglementare în contextul reformei din India privind transferul de beneficii directe (în eng. „Direct Benefits Transfer”), făcând o comparație cu provocările cu care se confruntă jurisprudența Chevron în adaptarea la cerințele guvernării moderne. Această perspectivă subliniază necesitatea ca cadrele legale, inclusiv Chevron, să evolueze ca răspuns la contextele politice și administrative în schimbare.

În plus, a fost analizat impactul jurisprudenței Chevron asupra relației dintre știință și politicile publice. Roberts (2023) discută despre „scientizarea” politicilor publice, susținând că doctrina Chevron trebuie să țină cont de dependența tot mai mare de expertiza științifică în procesele decizionale. Această schimbare ridică întrebări

importante cu privire la cât de adecvată este jurisprudența Chevron pentru a garanta că acțiunile instituțiilor sunt bazate pe principii științifice solide, rămânând în același timp responsabile în fața cetățenilor.

Hotărârea Curții Supreme în cauza *Loper Bright Enterprises v. Raimondo*, 603 U.S. (2024), 144 S. Ct. 2244 reprezintă o evoluție semnificativă în cadrul juridic privind jurisprudența Chevron. Împreună cu cauza însoțitoare, *Relentless, Inc. v. Department of Commerce*, aceasta a abrogat principiul deferenței Chevron stabilit în cauza *Chevron U.S.A., Inc. v. Natural Resources Defense Council, Inc.* (1984), care impunea instanțelor să se conformeze interpretării rezonabile date de administrație ambiguităților din legile pe care le aplică. În locul Chevron, hotărârea atribuie sistemului judiciar soluționarea ambiguităților, recunoscând în același timp expertiza instituțiilor executive în temeiul deferenței mai reduse, și anume *Skidmore*. Davitian (2024) discută implicațiile hotărârii Curții Supreme, care a răsturnat efectiv doctrina Chevron, modificând fundamental modul de funcționare al administrației federale. Această decizie a apărut pe prima pagină a ziarelor și a ajuns la publicul din afara comunității juridice, indicând o schimbare în percepția publică cu privire la dreptul administrativ. Autorul subliniază faptul că schimbarea ar putea avea efecte profunde asupra modului în care furnizorii de servicii medicale și alți *stakeholderi* interacționează cu reglementările federale.

Politizarea dreptului administrativ și preeminența principiilor managementului privat, bazate în parte pe noua jurisprudență a Curții Supreme *Loper Bright*, vor constitui filozofia centrală a următoarei administrații Trump, după cum au anunțat recent doi dintre consilierii săi (Musk și Ramaswamy, 2024). Cu siguranță, acest subiect va menține interesul științific pentru cercetările ulterioare din domeniu.

4. Ce ne rezervă viitorul? Noul rol al dreptului administrativ în statul algoritmic

În contextul discuției privind rolul legalității vs. al discreției în dreptul administrativ și administrația publică, o importanță tot mai mare o are dezbateră dacă dreptul administrativ poate face față noului stat algoritmic, idee ce derivă din teoriile managementului public. În absența unui cadru juridic universal care să reglementeze utilizarea automatizării algoritmice și/sau a inteligenței artificiale (AI) de către entitățile administrației publice (guvern, agenții, autorități locale, organizații specializate), statele ar trebui să creeze dispoziții legale care să permită administrației publice să experimenteze cu automatizarea algoritmică sau AI. Cu toate acestea, temerile legate de procesul decizional administrativ gestionat integral de inteligența artificială au fost temperate prin garanții juridice împotriva utilizării libere a automatizării algoritmice sau a inteligenței artificiale de către administrația publică. Aceasta este, în esență, filozofia din spatele Actului UE privind Inteligența Artificială (în eng. „AI Act”). Așadar, există o tensiune continuă între „eficiența” guvernării și protecția drepturilor omului atunci când discutăm despre statul algoritmic.

Aceeași preocupare se observă și în discuțiile cu privire la art. 15 alin. (1) lit. (h) din Regulamentul general privind protecția datelor (GDPR), care conferă persoanelor fizice dreptul de a accesa informații privind procesul decizional atunci când acesta este în întregime automatizat. Cu toate acestea, guvernele pot justifica limitarea unui astfel de acces pe motive de „interes public”. Având în vedere că implementarea sistemelor AI în contexte decizionale critice poate produce rezultate părtinitoare în detrimentul categoriilor vulnerabile de cetățeni, este important ca cei afectați de aceste decizii să obțină informații cu privire la raționamentul și metodologia din spațiile acestora (Warthon, 2024).

Integrarea tehnologiei în administrația publică a generat discuții cu privire la conținutul cadrelor juridice existente. Esko și Koulu (2023) explorează implicațiile puterii publice digitale, susținând că avansul rapid al tehnologiei depășește adesea răspunsurile legislative, ceea ce duce la o deconectare între standardele juridice și practicile administrative. Acest decalaj ridică semne de întrebare cu privire la eficacitatea legilor actuale în reglementarea noilor forme de management public și în asigurarea responsabilității în era digitală.

Provocările pe care le ridică dreptul administrativ în contextul statului algoritmic au beneficiat de o atenție sporită în studiile recente. Aceste studii evidențiază implicațiile procesului decizional algoritmic, ale învățării automate și ale analizei datelor asupra principiilor tradiționale ale dreptului administrativ, cum ar fi responsabilitatea, transparența și corectitudinea. Una dintre provocările centrale este caracterul inscrutabil al algoritmilor de învățare automată utilizați în procesul decizional administrativ. Sarid (2023) discută despre modul în care acești algoritmi pot produce rezultate ce sunt dificil de înțeles sau de explicat de către oameni, ceea ce intră în conflict cu accentul pe care dreptul administrativ îl pune pe justificare/ argumentare. Această lipsă de transparență poate îngreuna capacitatea persoanelor afectate de a contesta deciziile, subminând, astfel, principiile responsabilității și corectitudinii.

În mod similar, Simonofski *et al.* (2022) analizează provocările juridice care apar atunci când administrația publică utilizează analiza fraudelor. Deși aceste analize pot spori eficiența în combaterea fraudei, ele, de asemenea, ridică probleme în ceea ce privește conformitatea cu cerințele legale. Autorii susțin că administrația publică se confruntă cu un echilibru delicat între valorificarea analizelor de date pentru eficiența operațională și respectarea standardelor juridice care protejează drepturile cetățenilor.

Implicațiile procesului decizional algoritmic se extind asupra guvernantei modelelor economice emergente, cum ar fi economia colaborativă (în eng. „sharing economy”). Xu (2024) subliniază necesitatea ca guvernanta administrativă bazată pe lege să se adapteze la caracteristicile unice ale economiei colaborative, sugerând că este posibil ca cadrele legale existente să nu abordeze în mod adecvat efectele complexe ce apar odată cu evoluția sistemelor algoritmice. Această adaptare este esențială pentru menținerea ordinii pe piață și protejarea drepturilor participanților în aceste contexte economice noi. În plus, integrarea tehnologiilor digitale în administrația publică generează preocupări

cu privire la securitatea și confidențialitatea datelor. Wang (2023) evidențiază riscurile administrative asociate guvernării digitale, pledând pentru reglementări ce pot aborda eficient aceste provocări. Studiul subliniază importanța stabilirii unui cadru legal care să asigure utilizarea responsabilă a tehnologiilor digitale, protejând, în același timp, drepturile cetățenilor.

Potențialul procesului decizional algoritmic de a limita discreția administrativă este o altă preocupare semnificativă. Pszczyński (2020) analizează modul în care dependența tot mai mare de inteligența artificială în administrația publică poate conduce la procese decizionale rigide care nu țin cont de particularitățile cazurilor individuale. Această rigiditate ar putea submina capacitatea funcționarilor publici de a-și exercita judecata și discreția în situații complexe, ceea ce reprezintă un aspect esențial al guvernării eficiente.

În cele din urmă, natura evolutivă a dreptului administrativ în statul algoritmic ridică întrebări cu privire la caracterul adecvat al controlului judiciar. Iristian (2024) subliniază necesitatea ca instanțele să își adapteze abordările pentru a examina în mod eficient deciziile algoritmice și pentru a asigura conformitatea cu standardele legale. Pe măsură ce procesul decizional algoritmic devine mai răspândit, menținerea controlului judiciar va fi esențială pentru susținerea statului de drept și protejarea drepturilor cetățenilor.

5. Concluzii. Reducerea decalajului dintre drept și administrația publică?

În urma revizuirii literaturii de specialitate privind relația dintre drept și administrația publică, am concluzionat în studiul anterior (Dragoș și Langbroek, 2018) că eforturile administrației publice de a se diferenția de drept pot fi explicate prin încercarea fiecărei tabere de a-și proteja domeniul de studiu (Metzger, 2015). Juriștii au definit dreptul administrativ în termeni de controale judiciare externe pentru a-și revendica un domeniu nou de dominație juridică, în timp ce înlăturarea administrației din sfera dreptului a fost esențială pentru justificarea existenței unor noi școli de administrație publică și a administrației publice ca domeniu distinct de cercetare (Chase, 1982; Lynn, 2009). Diviziunea actuală derivă din aceleași forțe ce explică și diviziunea lor inițială. Aceasta este consolidată de scepticismul cu privire la capacitatea controalelor judiciare de a evalua natura complexă a procesului de reglementare (Metzger, 2015). Treburile interne ale instituțiilor publice nu sunt văzute ca fiind impuse din exterior și, de aceea, nu sunt considerate „lege”; în consecință, acestea nu sunt supuse controlului și răspunderii. Între timp, managerialismul inspirat de sectorul privat face ca preocupările privind răspunderea, specifice dreptului administrativ, să pară învechite sau anacronice (Lynn, 2009). Cu toate acestea, există susținători ai unei cooperări mai strânse între juriști și administrația publică (Ziller, 2005).

În ultimii 25 de ani s-a observat, de asemenea, un interes sporit pentru responsabilitățile de rezultat (în eng. „outcome accountabilities”), împreună cu o tendință a

politicii și administrației publice de a se concentra pe rezultate. Cunoaștem din cercetări că rezultatele contează, dar procesul de luare a deciziilor, transparența internă și externă, modul în care cetățenii sunt tratați de funcționarii publici și influența pe care aceștia o pot avea în procesele decizionale sunt cel puțin la fel de importante pentru acceptarea deciziilor și pentru legitimitatea administrației ca și rezultatele procesului decizional. Orientarea către rezultate a managerilor publici poate fi mai mult dăunătoare decât benefică pentru legitimitatea administrației. Prin urmare, reducerea decalajului pare necesară și pentru reintroducerea normativității în administrația publică, în vederea îmbunătățirii furnizării serviciilor publice (Farber și O'Connell, 2014; Christensen, Goerdel și Nicholson-Crotty, 2011; Rosenbloom, 2022).

Pentru juriști este necesar ca aceștia să recunoască faptul că dreptul administrativ presupune mai mult decât aplicarea legii și controlul judiciar; de asemenea, acesta permite acțiuni administrative. Managerii publici ar trebui să înceapă să explice cum se raportează instrumentalismul lor la statul de drept și la procesele decizionale reglementate normativ și cum drepturile și obligațiile cetățenilor pot juca un rol semnificativ în procesele decizionale (Mashaw, 2012).

O provocare ce trebuie abordată este faptul că, în mediul academic, dreptul și administrația publică s-au îndepărtat și din punct de vedere metodologic. De obicei, juriștii nu sunt cei mai puternici la capitolul metodologie, deși pot colabora cu toate disciplinele. Cercetătorii în administrație publică efectuează din ce în ce mai multe cercetări empirice calitative și cantitative și, la fel ca în alte științe sociale, revendică întâietatea asupra dreptului ca disciplină academică. Putem presupune că rezolvarea neînțelegerilor va fi mai dificilă în mediul academic decât în practică, deși există încercări semnificative, ce merită să fie menționate, cum ar fi lucrarea excepțională a lui David Rosenbloom, *Administrative Law for Public Managers* (deja la a 3-a ediție în 2022).

Prin urmare, este mai probabil ca reducerea decalajului dintre juriști și administrația publică să vină din practică decât din mediul academic. Pentru ca decalajul să fie redus, ar trebui să existe un schimb continuu de informații între politicieni, manageri publici, funcționari publici și juriști, chiar și între administrație și instanțe. Separarea puterilor poate fi protejată (Rosenbloom, 2022) prin definirea rolului persoanelor cu astfel de funcții de comunicare și prin menținerea acestora departe de activitatea judiciară. Atât juriștii, cât și managerii din administrația publică pot încerca să lucreze cu norme vagi ce rezultă din compromisuri politice. Scopul nu ar trebui să fie crearea siguranței juridice și reducerea riscurilor ca prioritate, ci conceperea unor procese de interacțiune care să susțină rezultatele. Aici, din nou, normele de bună guvernare privind corectitudinea, transparența și accesul la procesul decizional pentru cetățeni trebuie să fie luate în considerare înainte, în timpul și după finalizarea procesului administrativ.

Merită efortul reducerea decalajului? Credem că răspunsul este afirmativ. Instituțiile publice formează deja echipe juridice integrate, ce combină juriști cu cunoștințe specializate în drept administrativ, precum și experți în protecția datelor, achiziții publice și alte domenii relevante. Acest lucru contribuie la o mai bună colaborare și înțelegere

între perspectivele juridice și cele de management. La rândul lor, universitățile încearcă să dezvolte programe educaționale care să includă atât perspectiva juridică, cât și pe cea a managementului public, pentru a forma absolvenți mai bine pregătiți să facă față acestei relații complexe. În practică, forumurile online, conferințele și asociațiile profesionale facilitează comunicarea și schimbul de cunoștințe între profesioniștii din domeniul juridic și managerii publici.

Pe scurt, relația dintre drept și managementul public se caracterizată printr-o interacțiune complexă între cadrele juridice, practicile administrative și principiile de guvernantă. Începând cu anul 2018, literatura de specialitate a conturat multiple perspective ce evidențiază importanța structurilor juridice în modelarea administrației publice, provocările generate de reformele neoliberale și necesitatea unor cadre legale ce pot fi adaptate în contextul crizei sanitare și al progreselor tehnologice. Pe măsură ce managementul public continuă să evolueze, rolul dreptului (administrativ) va rămâne esențial în determinarea eficienței, responsabilității și legitimității practicilor administrației publice.

Bibliografie:

1. Agere, S., *Promoting Good Governance: Principles, Practices and Perspective*, Londra: Commonwealth Secretariat, 2000.
2. Arib, F., „Organisations économiques internationales et gouvernance” [Organizații economice internaționale și guvernantă], 2004, *Problemes économiques*, nr. 2839, pp. 14–18.
3. Auby, J.B., „Keynote Speech”, 4th Trans European Dialogue „Law and Public Management Revisited”, Viena, 7–9 februarie 2011.
4. Barnett, K., Boyd, C. și Walker, C., „The Politics of Selecting Chevron Deference”, 2018, *Journal of Empirical Legal Studies*, vol. 15, nr. 3, pp. 597–619.
5. Baron, J.R., Sayed, M.F. și Oard, D.W., „Providing More Efficient Access to Government Records: A Use Case Involving Application of Machine Learning to Improve FOIA Review for the Deliberative Process Privilege”, 2022, *ACM Journal on Computing and Cultural Heritage (JOCCH)*, vol. 15, nr. 1, pp. 1–19.
6. Bowornwathana, B., „Minnowbrook IV in 2028: From American Minnowbrook to Global Minnowbrook”, 2010, *Public Administration Review*, vol. 70, Supplement: The Future of Public Administration in 2020, pp. S64–S68.
7. Brown, L. și Osborne, S.P., „Risk and Innovation: Towards a Framework for Risk Governance in Public Services”, 2012, *Public Management Review*, vol. 15, nr. 2, pp. 186–208.
8. Brown, L.M., Hyer, K. și Polivka-West, L., „A Comparative Study of Laws, Rules, Codes and Other Influences on Nursing Homes’ Disaster Preparedness in The Gulf Coast States”, 2007, *Behavioral Sciences & The Law*, vol. 25, nr. 5, pp. 655–665.
9. Caranta, R. și Gerbrandy, A. (editori), *Traditions and Change in European Administrative Law*, Groeningen: Europa Law Publishing, 2011.

10. Caranta, R., „On Discretion”, în Prechal, S. și van Roermund, B. (editori), *The Coherence of EU Law: The Search for Unity in Divergent Concepts*, Oxford: Oxford University Press, 2008, pp. 187–215.
11. Carelli, D., „Autonomy by Decree: How Administrative Law Shapes Bureaucratic Autonomy in Four Administrative Traditions”, 2024, *Administration & Society*, vol. 56, nr. 5, pp. 683–703.
12. Chase, W.C., *The American Law School and the Rise of Administrative Government*, Madison: University of Wisconsin Press, 1982.
13. Christensen, K., Goerdel, H.T. și Nicholson-Crotty, S., „Management, Law, and the Pursuit of the Public Good in Public Administration”, 2011, *Journal of Public Administration Research and Theory*, vol. 21, Supplement 1, pp. i125–i140.
14. Comisia Europeană, „O mai bună legiferare: De ce și cum”, [Online] disponibil la adresa https://commission.europa.eu/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation_ro, accesat la data de 13 noiembrie 2024.
15. Crow, D.A., Albright, E.A., Ely, T., Koebele, E. și Lawhon, L., „Do Disasters Lead to Learning? Financial Policy Change in Local Government”, 2018, *Review of Policy Research*, vol. 35, nr. 4, pp. 564–589.
16. Davitian, L., „Supreme Court Strikes Down the Chevron Doctrine: Why Health Care Providers Need to Care”, 2024, *The Senior Care Pharmacist*, vol. 39, nr. 9, pp. 340–343.
17. De Graaf, K.J., Marseille, A.T. și Tolsma, H.D., „Mediation in Administrative Proceedings: A Comparative Perspective”, în Dragoș, D.C. și Neamțu, B. (editori), *Alternative Dispute Resolution in European Administrative Law*, Springer, 2014, pp. 589–605.
18. Dragoș, C.D. și Langbroek, P.M., „Law and Public Administration: A Love–Hate Relationship?”, în Ongaro, E. și Van Thiel, S. (editori), *The Palgrave Handbook of Public Administration and Management in Europe*, Palgrave Macmillan, 2018, pp. 1067–1085.
19. Dragoș, D.C., Kovac, P. și Marseille, A.T., *The Laws of Transparency in Action. A European Perspective*, Palgrave Macmillan, 2019.
20. Dragoș, D.C., Gellen, M., Kovac, P. și Langbroek, P.M., „Editorial”, Winter 2011/2012, în Dragoș, D.C., Gellen, M., Kovac, P. și Langbroek, P.M. (editori), *The NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, vol. IV, nr. 2, Număr Special: Law and Public Management Revisited.
21. Dragoș, D.C., Neamțu, B. și Hamlin, R. (editori), *Law in Action: Case Studies in Good Governance*, Michigan: IPPSR East Lansing, 2012.
22. Drennan, L.T., McConnell, A. și Stark, A., *Risk and Crisis Management in the Public Sector*, ediția a 2-a, Routledge, 2014.
23. Dube, F., „The Rule of Law in a State of Disaster: Evaluating Standards for the Promulgation, Administration and Enforcement of Emergency Regulations in South Africa”, 2023, *Hague Journal on The Rule of Law*, vol. 15, nr. 1, pp. 143–159.
24. Esko, T. și Koulu, R., „Imaginarities of Better Administration: Renegotiating the Relationship between Citizens and Digital Public Power”, 2023, *Big Data & Society*, vol. 10, nr. 1, DOI: 10.1177/20539517231164113.
25. Farber, D.A. și O’Connell, A.J., „The Lost World of Administrative Law”, 2014, *Texas Law Review*, vol. 92, pp. 1137–1189.

26. Fluckiger, A., „Le projet de la loi fédérale sur la transparence: transparence de l'administration ou des citoyens?” [Proiectul de lege federală privind transparența: Transparența administrației sau a cetățenilor?], în Tanquerel, T. și Bellanger, F. (editori), *L'administration transparente* [Administrația transparentă], Geneva: Helbing & Lichtenhahn, 2002, pp. 131–160.
27. Freeman, J. și Kolstad, C.D. (editori), *Moving to Markets in Environmental Regulation: Lessons from Twenty Years of Experience*, Oxford: Oxford University Press, 2007.
28. Gómez-Gómez, J.F. și Mendieta, D., „El presidente de Colombia y su elusión constitucional en época de crisis” [Președintele Columbiei și eludarea sa constituțională în vremuri de criză], 2024, *Novum Jus*, vol. 18, nr. 2, pp. 17–36.
29. Goodin, R.E., *Protecting the Vulnerable: A Re-Analysis of Our Social Responsibilities*, Chicago: The Chicago University Press, 1986.
30. Gunderson, L.H. și Holling, C.S. (editori), *Panarchy: Understanding Transformations in Human and Natural Systems*, ediția a 2-a, Washington: Island Press, 2002.
31. Harlow, C., „Law and Public Administration: Convergence and Symbiosis”, 2005, *International Review of Administrative Sciences*, vol. 71, nr. 2, pp. 279–294.
32. Head, B.W., „Wicked Problems in Public Policy”, în van Gerven, M., Rothmayr Allison, C. și Schubert, K. (editori), *Encyclopedia of Public Policy*, Springer, 2023, pp. 1–8.
33. Iristian, Y., „Ensuring Administrative Legality and Justice through Judicial Review in Indonesia”, 2024, *Journal of International Multidisciplinary Research*, vol. 2, nr. 3, pp. 214–234.
34. Janssen, M. și van der Voort, H., „Agile and Adaptive Governance in Crisis Response: Lessons From The COVID-19 Pandemic”, 2020, *International Journal of Information Management*, vol. 55, DOI: 10.1016/j.ijinfomgt.2020.102180.
35. Johnson, R.W. și Minis Jr., H.P., „Toward Democratic Decentralization: Approaches to Promoting Good Governance”, Research Triangle Institute, iulie 1996, [Online] disponibil la adresa http://www.rti.org/pubs/Toward_demo_decen.pdf, accesat la data de 23 noiembrie 2023.
36. Kapucu, N. și Van Wart, M., „The Evolving Role of the Public Sector in Managing Catastrophic Disasters – Lessons Learned”, 2006, *Administration & Society*, vol. 38, nr. 3, pp. 279–308.
37. Kronman, A.T., *The Lost Lawyer: Failing Ideals of the Legal Profession*, Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press, 1995.
38. Kudrycka, B., „Elaboration of Legal Principles of Proper Administration”, în Hessel, B. și Hofmanski, P. (editori), *Government Policy and Rule of Law. Theoretical and Practical Aspects in Poland and The Netherlands*, Bialystok/Utrecht, 1997, pp. 61–82.
39. Langbroek, P. și Rijkema, P., „Demands of Proper Administrative Conduct: A Research Project into the Ombudsprudence of the Dutch National Ombudsman”, 2006, *Utrecht Law Review*, Decembrie, pp. 81–98, DOI: 10.18352/ulr.27.
40. Langbroek, P., „General Principle of Proper Administration in Dutch Administrative Law”, în Hessel, B. și Hofmanski, P. (editori), *Government Policy and Rule of Law. Theoretical and Practical Aspects in Poland and The Netherlands*, Bialystok/Utrecht, 1997, pp. 83–107.

41. Lind, E.A. și Tyler, T.R., *The Social Psychology of Procedural Justice*, New York: Plenum, 1988.
42. Lobao, L., Gray, M., Cox, K. și Kitson, M., „The Shrinking State? Understanding the Assault on the Public Sector”, 2018, *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, vol. 11, nr. 3, pp. 389–408.
43. Lynn, L.E. Jr., „Restoring the Rule of Law to Public Administration: What Frank Goodnow Got Right and Leonard White Didn't”, 2009, *Public Administration Review*, vol. 69, nr. 5, pp. 803–812.
44. Magill, E., „Agency Self-regulation”, 2009, *The George Washington Law Review*, vol. 77, nr. 4, pp. 859–903.
45. Marszałek-Kawa, J. și Mul, S., „Limitations of Human and Civil Rights in the Era of the COVID-19 Pandemic and the Activity of the State and Law. The Case of Estonia”, 2023, *Bratislava Law Review*, vol. 7, nr. 1, pp. 89–100.
46. Mashaw, J.L., *Creating The Administrative Constitution: The Lost One Hundred Years of American Administrative Law*, New Haven: Yale University Press, 2012.
47. Metzger, G.E., „Administrative Law, Public Administration, and the Administrative Conference of the United States”, 2015, *George Washington Law Review*, vol. 83, nr. 4/5, pp. 1517–1539
48. Moe, R.S. și Gilmour, R.S., „Rediscovering the Principles of Public Administration: The Neglected Foundation of Public Law”, 1995, *Public Administration Review*, vol. 55, nr. 2, pp. 135–146.
49. Musk, E. și Ramaswamy, V., „Elon Musk and Vivek Ramaswamy: The DOGE Plan to Reform Government”, *The Wall Street Journal*, Noiembrie 20, 2024, [Online] disponibil la adresa https://www.wsj.com/opinion/musk-and-ramaswamy-the-doge-plan-to-reform-government-supreme-court-guidance-end-executive-power-grab-fa51c020?st=ucatuU&reflink=desktopwebshare_permalink, accesat la data de 23 noiembrie 2024.
50. O'Leary, R., Van Slyke, D.M. și Soonhee, K. (editori), *The Future of Public Administration Around the World: The Minnowbrook Perspective*, Washington: Georgetown University Press, 2010.
51. Prechal, S. și De Leeuw, M., „Dimensions of Transparency: The Building Blocks for a New Legal Principle?”, 2007, *Review of European Administrative Law*, vol. 0, nr. 1, pp. 51–61.
52. Pszczyński, M., „Administrative Decisions in the Era of Artificial Intelligence”, 2020, *Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Im Adama Mickiewicza*, vol. 11, pp. 251–271.
53. Rajić, S. și Reljanović, M., *Sloboda medija i pravo na informisanost* [Libertatea presei și dreptul la informare], Belgrad: Institut za uporedno pravo, 2023.
54. Remac, M., „Coordinating Ombudsmen and the Judiciary”, 2014, *Central European Public Administration Review*, vol. 12, nr. 2–3, pp. 11–29.
55. Reventlow, J.N., „Can the GDPR and Freedom of Expression Coexist?”, 2020, *AJIL Unbound*, vol. 114, pp. 31–34.
56. Roberts, A., „The Scientization of Public Policy and Politics: A New Approach to Conceptualizing and Identifying the Phenomenon”, 2023, *Politics & Policy*, vol. 51, nr. 5, pp. 726–754.

57. Rosenbloom, D.H., *Administrative Law for Public Managers*, ediția a 3-a, Routledge, 2022.
58. Rosenbloom, D.H., Kravchuk, R.S. și Clerkin, R.M., *Public Administration. Understanding Management, Politics, and Law in the Public Sector*, ediția a 9-a, Routledge, 2022.
59. Ruhl, J.B. și Craig, R., „Designing Administrative Law for Adaptive Management”, 2014, *Vanderbilt Law Review*, vol. 67, nr. 1, pp. 1–63.
60. Sarid, E., „Machine Learning and the Re-Enchantment of the Administrative State”, 2023, *Modern Law Review*, vol. 87, nr. 2, pp. 371–397.
61. Shane, P. and Walker, C., „Foreword: *Chevron* at 30: Looking Back and Looking Forward”, 2018, *Fordham Law Review*, vol. 83, nr. 2, DOI: 10.31228/osf.io/gcuyv.
62. Simon, W.H., „The Organizational Premises of Administrative Law”, 2015, *Law & Contemporary Problems*, vol. 78, nr. 1–2, pp. 61–100.
63. Simonofski, A., Tombal, T., Terwangne, C., Willem, P., Frénay, B. și Janssen, M., „Balancing Fraud Analytics with Legal Requirements: Governance Practices and Trade-Offs in Public Administrations”, 2022, *Data & Policy*, vol. 4, DOI: 10.1017/dap.2022.6.
64. Sörensen, J. și Olsson, E., „Shadow Management: Neoliberalism and the Erosion of Democratic Legitimacy through Ombudsmen with Case Studies from Swedish Higher Education”, 2020, *Societies*, vol. 10, nr. 2. DOI: 10.3390/soc10020030.
65. Stewart, R.B., „The Reformation of American Administrative Law”, 1975, *Harvard Law Review*, vol. 88, nr. 8, pp. 1667–1813.
66. Tao, P. și Chen, C., „Towards a Politics of Disaster Response: Presidential Disaster Instructions in China, 1998-2012”, 2018, *Disasters*, vol. 42, nr. 2, pp. 275–293.
67. Tourkochoriti, I., „Privacy and Speech”, în Stone, A. și Schauer, F. (editori), *The Oxford Handbook of Freedom of Speech*, Oxford: Oxford University Press, 2021, pp. 292–311.
68. Tyler, T.R., *Why People Obey the Law: Procedural Justice, Legitimacy, and Compliance*, New Haven: Yale University Press, 1990.
69. Verburg, D.A. și Schueler, B.S., „Procedural Justice in Dutch Administrative Court Proceedings”, 2014, *Utrecht Law Review*, vol. 10, nr. 4, pp. 56–72.
70. Verschuuren, J.M., „The Dutch Crisis and Recovery Act: Economic Recovery and Legal Crisis?”, 2010, *Potchefstroom Electronic Law Journal*, vol. 13, nr. 5, pp. 5–25.
71. Wang, S., „A Study on the Optimisation of the Rule of Law Path for Digital Government”, 2023, *Journal of Education Humanities and Social Sciences*, vol. 20, pp. 142–150, DOI: 10.54097/ehss.v20i.11437.
72. Warthon, M., „Restricting Access to AI Decision-Making in the Public Interest: The Justificatory Role of Proportionality and Its Balancing Factors”, 2024, *Internet Policy Review*, vol. 13, nr. 3, DOI: 10.14763/2024.3.1801.
73. Wiseman, A. și Wright, J., „Chevron, State Farm, and the Impact of Judicial Doctrine on Bureaucratic Policymaking”, 2020, *Perspectives on Politics*, vol. 20, nr. 3, pp. 901–915.
74. Worthy, B., „Freedom of Information in Europe: Creation, Context, and Conflict”, în Mokrosinska, D. (editor), *Transparency and Secrecy in European Democracies*, Routledge Research in Comparative Politics, Abingdon: Routledge, 2021 pp. 39–56.

75. Xu, J., „Analysis of Law-based Administrative Law Governance in the Context of the Sharing Economy”, 2024, *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*, vol. 9, nr. 1, DOI: 10.2478/amns-2024-0559.
76. Yerramsetti, S., „Not Decided in the Kitchen! Technocracy and the Regulatory-welfare Politics of India’s Direct Benefits Transfer Reform”, 2019, *International Review of Administrative Sciences*, vol. 87, nr. 4, pp. 908–924.
77. Ziller, J., „Public Law: A Tool for Modern Management, Not an Impediment to Reform”, 2005, *International Review of Administrative Sciences*, vol. 71, nr. 2, pp. 267–277.
78. Zouridis, S., *De dynamiek van Bestuur en Recht* [Dinamica guvernancei și a dreptului], Den Haag, 2009.